

Tarımsal Finansman: Mersin İlinde Tarımsal Kredi Kullanımı

Sevgi TÜZÜN RAD¹

Canan AYDOĞDU²

Öz

Tarım sektörü, Türkiye ekonomisinde önemli rol oynamaktadır. Tarımsal üretimin sürdürülebilirliği sağlamada tarım sektörünün finansmanına ihtiyaç vardır. Türkiye’de tarım sektörünün finansmanını sağlamada kullanılan en önemli araç tarımsal kredilerdir. Bu çalışmada; finansmanın araçlarından biri olan bankalardan sağlanan tarımsal krediler ele alınmıştır. Tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili bir araç olan kredi konusunda; Mersin ilinin mevcut durumu ve üreticilerin beklentilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkiye’de, kırsal alanda kredi hizmetleri sunma, krediyi uygun maliyetli hale getirme çabalarına karşın, özellikle küçük üreticiler arasında krediye erişim düzeyi hala düşük düzeydedir. Bu bağlamda; üreticilerin desteklenmesinde önemli bir unsur olan tarımsal kredilerin sağlanmasında bölge koşulları ve ürün grupları dikkate alınmalı; talebe uygun olarak farklı seçenekte kredi işlem maliyeti, faiz oranı, geri ödeme süresi, teminat miktarı belirlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tarım, finansman, kredi, banka, Türkiye

Agricultural Financing: Use of Agricultural Credit in Mersin

Abstract

The sector of agriculture plays an important role in the economy of Turkey. Since the risks in agricultural production are high, there is a need for the interventionist role of the government. The financing of agricultural production being the most important problem of agricultural policies, the sector of agriculture must be financed. In this study, loans from commercial banks are considered as one of the financing sources of agriculture. The aim is to examine the current situation and the expectations of producers on the subject of financing, which is an effective device for ensuring sustainability. Despite of the efforts to provide loan services in rural areas and bringing the costs of loans to reasonable levels, the access to loans are still limited in Turkey, especially among small farmers. Banks must determine the interest rates, pay-back terms, the loan processing costs and amounts of collaterals for various options by considering regional conditions and product groups.

Keywords: Agriculture, financing, credit, bank, Turkey

JEL: Q14, Q10, G21

Geliş Tarihi (Received):02.07.2019

Kabul Tarihi (Accepted):04.12.2019

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, srad@mersin.edu.tr

² Sorumlu yazar (corresponding author), Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, cananaydogdu0@gmail.com

1. Giriş

Tarım sektörü, dünyada birçok ülkenin ekonomisinde, özellikle nüfusun büyük çoğunluğunun geçiminin tarıma dayalı faaliyetlere bağlı olduğu gelişmekte olan ülkelerde önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de cari fiyatlarla 2017 yılında tarımsal GSYİH 188.6 milyar TL (52.1 milyar \$) olup; tarım sektörünün GSYİH’ ya katkısı %6,1’dir (TÜİK, 2018).

Tarım sektöründe verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması, gıda güvenliği ve güvenilirliğinin sağlanması, sanayi sektörüne hammadde sağlaması vb. için tarım sektörü araç ve ekipman (ekip-biçme, traktör, sulama vb.), tohum, fide, gübre, mazot, tarımsal ilaç gibi girdiler, tarla-bahçe alımı, sera kurulumu gibi yatırımları için nakit paraya ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda; tarım sektörünün finansmanı çok önemlidir.

Ellis’e (1996) göre, tarımsal finansman politikalarının amaçları; tarımsal üretim için gerekli yatırım ve girdi temini, küçük işletmelerin kısa dönem için nakit ihtiyaçlarını ve yeni teknolojiye ulaşımını sağlamak, ekonomik dalgalanmaların küçük işletmeler üzerine olumsuz etkilerini hafifletmek, kırsal alanda finans sisteminin iyi yönetilmesini sağlamaktır (Bayaner, 2012).

Tarım sektörünün finansmana özellikle finansman araçlarından kredi desteğine ihtiyaç duymasının nedenleri şunlardır:

1. Tarımsal üretimin doğa koşullarına bağlı olması; üretimde büyük ölçüde dalgalanmalara neden olmakta, sosyo-ekonomik, teknolojik ve yönetsel sorunlar yaratmaktadır (Milojević, 2017). Bu nedenle üretimin doğasına uygun olarak paraya, ihtiyaç duyulan zaman ve miktarda erişilmesi gerekmektedir.
2. Tarımsal üretimdeki dalgalanmaya bağlı olarak, tarımsal gelir de dalgalanmaktadır.
3. Tarıma yatırılan sermayenin devir hızı düşüktür ve sermaye uzun süre bağlı kalmaktadır.

4. Tarımsal üretimden sağlanan düşük karlılık (Pejanović, 2013) ve düşük verimlilik (Milojević, 2017), üreticinin kendi finansal kaynaklarını ve birikimlerini oluşturmalarını engellemektedir.

5. Tarımsal ürün arzının fiyat esnekliği düşüktür (Brzozowska, 2015).

6. Tarımsal girdi fiyatları, ürün fiyatlarına göre daha hızlı artmaktadır.

Ancak tarımsal kredi piyasası tarımsal üretim; riskinin yüksekliği, tarım sigortası oranının düşüklüğü, kredi taleplerinin yıl boyunca dalgalanma göstermesi, tarımsal üretim ve verimliliğin düşük olması, gerekli teminatların sağlanamaması, iş planlarını hazırlayacak uzman yetersizliği, bankacılık sektöründe tarımsal iş planlarını değerlendirecek uzman eksikliği, tarımsal üretim çeşitleri hakkında bilgi eksikliği, ülkenin en uzak ücra köşelerine kadar ulaşabilmek için bankaların geniş bir şube ağına sahip olmaması vb. nedenlerle sınırlıdır (Radović vd., 2013). Bu nedenlerle finansal erişimi desteklemek için hükümetler çeşitli müdahale politikaları uygulamaktadır. Ancak finansal erişim konusu, politika yapıcılarının en zorlandığı durumlarda birisidir (Nisha, 2018).

Bodiroga ve diğerlerine (2017) göre tarımı finanse eden önemli kaynaklar; kendi fonlarının kullanılması (kendi kendini finanse etmek), devlet desteğinden sağlanan fonlar, uluslararası kuruluşlardan sağlanan fonlar ve ticari bankalardan sağlanan kredilerdir.

Bu çalışmada; tarımı finanse eden kaynaklardan biri olan, ticari bankalardan sağlanan krediler ele alınmıştır. Tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili bir araç olan tarımsal kredi konusunda; mevcut durumun ve Mersin ili üreticilerinin beklentilerinin ortaya konulması amaçlanarak; politikalarının belirlenmesinde karar alıcılara yardımcı olmak hedeflenmiştir.

Tablo 1. Tarımsal kredilerin, tarım sektörüne etkileri hakkında yapılan araştırmalar

Yazar(lar), Yıl	Sonuç
McNelly ve Christopher, 1999	Tarımsal kredilere erişim sağlandığı ve kadınların eğitim düzeyinin yükseldiği yerlerde gelir artmaktadır.
Fırat ve Çiçek, 2000	İşletme büyüklüğü kredi kullanımını artırmaktadır.
Feijo, 2001	Tarımsal krediler, üreticilerin yaşamlarını pozitif etkilemektedir.
Beck ve Levine, 2004	Finansal gelişme, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.
Ceylan ve Durkaya, 2010	Ekonomik büyüme, kredi kullanımını pozitif yönde etkilemektedir.
Saleem ve Jan, 2011	Tarımsal krediler, tarımsal üretimi artırmaktadır.
Asghar ve Chughtai, 2012	Tarımsal kredi kullanımının buğday üretimi üzerinde pozitif bir etkisi vardır.
Mahmood vd., 2013	Pakistan'da hayvancılık sektöründe kredi kullanımı, hane gelirini %181 artırmıştır.
Girabi ve Mwakaje, 2013	Tarımsal krediler gübre, iyi tohum vb. girdilere erişimi sağladığından, verimlilik üzerinde pozitif etkiye sahiptir.
Radović vd., 2013	Uygun kredi politikası, tarımsal üretim üzerinde pozitif etkiye sahiptir.
Terin vd., 2014	Türkiye'de tarımsal üretim değerindeki artış, tarımsal kredi kullanımını artırmaktadır.
Işık vd., 2015	Türkiye Düzey-2 alt bölgesinde gerek kısa gerekse uzun dönemde tarımsal kredilerin artması, tarımsal üretimi artırmaktadır.
Filli vd., 2015	Üreticilerin tarım sigortası yaptırılmaları ile tarımsal kredi kullanmaları arasında pozitif ilişki vardır.
Hananu vd., 2015	Bir kooperatife üye olan çiftçilerin, kredi kullanma olasılıkları artmaktadır.
Musabanganj vd., 2015	Küçük ölçekli işletmelerde kredi kullanımının en önemli belirleyicileri hanehalkı (gelir ve harcamaları, sosyo-ekonomik durumu, tarım dışı istihdam, işletme büyüklüğü) ve toplumun (ikamet yeri, ulaşım, gayri resmi finansal hizmetlerin kullanılabilirliği) sahip olduğu özellikleridir.
Hayran ve Gül, 2018	Üreticilerin eğitim düzeyi ile tarımsal kredi kullanımı doğru orantılıdır.
Duramaz ve Taş, 2018	Ege Bölgesi'nde üreticilere kullanılan kredilerin, Bölge illerinde tarımsal üretime pozitif etkisi olmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü üzere; yapılan çalışmalarda, krediye erişimin çiftçilerin verimliliğini ve refahını artırmak için güçlü bir araç olduğu vurgusu yapılmaktadır. Ololade and Olagunju' da (2013); tarımsal kredilere erişimin, yoksulluk kısır döngüsünü kırarak, küçük çiftçilerin üretkenliğini artırdığını ve yaşam standartlarını yükselttiğini vurgulamaktadırlar.

Türkiye, Akdeniz ve Mersin'de tarımın finansmanı

Günümüzde Ziraat Bankası, Halkbank, Vakıfbank, Garanti Bankası, İş Bankası, Akbank, Anadolubank, Denizbank, Şekerbank, Yapı Kredi Bankası, Odeabank, QNB Finansbank, Türkiye Ekonomi Bankası olmak üzere 13 banka, tarımsal kredi ürünleri ile tarım bankacılığı hizmeti vermektedir. Yani tarımsal

kredi piyasasında T.C. Ziraat Bankası yanında özel bankaların (özellikle Denizbank) da etkinliği artmaktadır. Türkiye'de tarım sektörüne kullanılan kredi miktarı 2002-2017 yılları arasında sürekli artış göstererek 68.2 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2002-2017 yılları arasında kullanılan tarımsal kredi miktarı sürekli artış göstermiştir. Bu artışa 2004 yılı itibarıyla Ziraat Bankası tarafından sübvansiyonlu kredi uygulamasının neden olduğu düşünülmektedir. Ancak kullanılan tarımsal kredi miktarları artış gösterse de; toplam kredi miktarındaki payı değişmekle birlikte 2002-2003 yıllarındaki paya %4.63-%4.66'ya ulaşamamış, gittikçe azalmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye’de tarım sektörüne kullandırılan kredi miktarı (milyon TL)

	Tarımsal kredi miktarı	Diğer kredi miktarı ²	Toplam Kredi miktarı	Tarımsal kredi (%)
2017	68239	1991502	2059741	3.31
2016	56898	1647865	1704762	3.34
2015	45583	1402884	1448467	3.15
2014	34367	1167329	1201696	2.86
2013	26552	983211	1009763	2.63
2012	24868	739329	764197	3.25
2011	24528	636356	660884	3.71
2010	17727	489268	506994	3.50
2009	11490	367914	379404	3.02
2008	9934	353927	363861	2.73
2007	7481	271,516	278997	2.68
2006	5979	211329	217308	2.75
2005 ¹	5277	147018	152295	3.46
2004	3847	98635	102482	3.75
2003	3216	65786	69002	4.66
2002	2440	50192	52632	4.63

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği’nin “2002-2017 yılları arası kredilerin illere ve bölgelere dağılımı” tablolarından yararlanılarak düzenlenmiştir

¹/31 Ocak 2004’te TL’den 6 sıfır atılmasını içeren yasa Resmi Gazetede yayınlanmış. 1 Ocak 2005’te TL’den 6 sıfır atılmıştır. ²/Diğer kredi miktarı; tarım hariç ihtisas ve ihtisas dışı kredileri içermektedir.

Tablo 3. Akdeniz bölgesinde tarım sektörüne kullandırılan kredi miktarı (milyon TL)

	Akdeniz	Adana	Antalya	Burdur	Hatay	Isparta	Mersin	K.Maraş	Osmaniye
2017	12095	3075	3009	589	1301	648	2246	795	434
2016	10431	2747	2531	454	1160	1726	789	638	387
2015	8261	2326	1838	337	928	416	1573	500	343
2014	5996	1649	1387	275	627	320	1159	332	248
2013	4694	1309	1096	255	506	276	848	215	189
2012	4603	1304	1137	269	483	280	767	178	185
2011	4660	1275	1235	267	487	276	772	166	182
2010	3503	943	931	206	347	228	594	136	119
2009	2421	643	702	139	204	160	149	92	61
2008	1923	525	501	116	180	135	345	79	43
2007	1445	345	431	84	137	92	262	61	34
2006	1213	585	303	57	112	55	48	26	28
2005	1030	523	232	32	75	26	97	25	20
2004	781	469	173	16	41	11	45	11	13
2003	520	367	109	3	12	4	15	6	5
2002	372	268	71	3	7	3	9	5	6

2001 ekonomik krizi sonrasında 2003-2004 yılları arasında kullandırılan toplam kredi artarken; tarımsal kredi azalmıştır. 2008 yılında yaşanan küresel finansal kriz, 2009 yılında gerek kullanılan toplam kredi miktarının gerekse tarımsal kredi miktarının düşmesine neden

olmuştur. Ancak 2001 krizi sonrasında bankacılık alanında gerçekleştirilen reform, küresel finansal krizin etkisini azaltmış ve kullanılan kredi miktarı 2010 yılı itibariyle artmıştır.

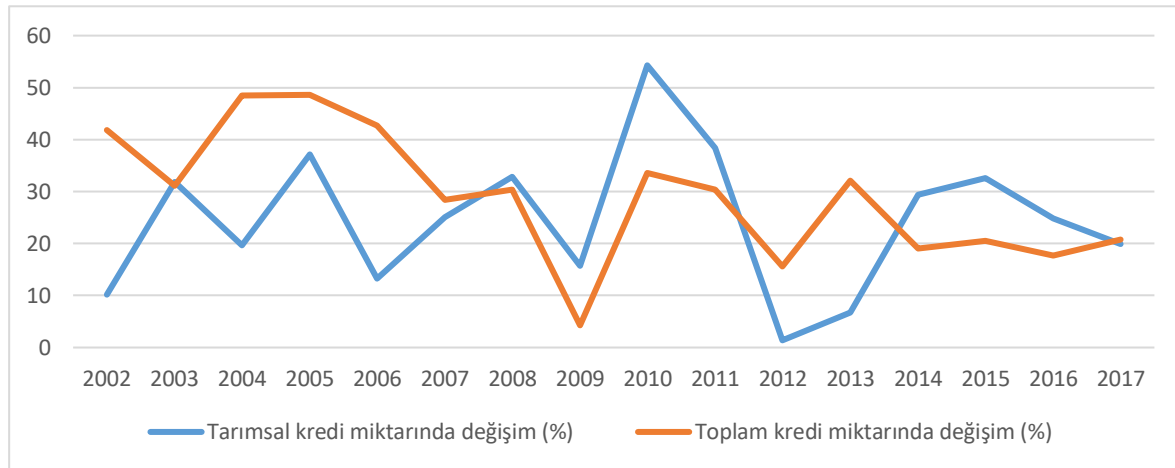
Söz konusu yılda kullanılan tarımsal kredi miktarında artış en yüksek seviyesine ulaşmış ve %52,3 artmıştır (Grafik 1).

Tablo 3' te görüldüğü üzere Mersin ilinde 2006, 2009 ve 2016 yılları dışında artan düzeyde bir ivme görülmektedir. Akdeniz bölgesi ve Mersin ili için kullanılan kredi miktarlarındaki değişimler Grafik 2 ve 3' te detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

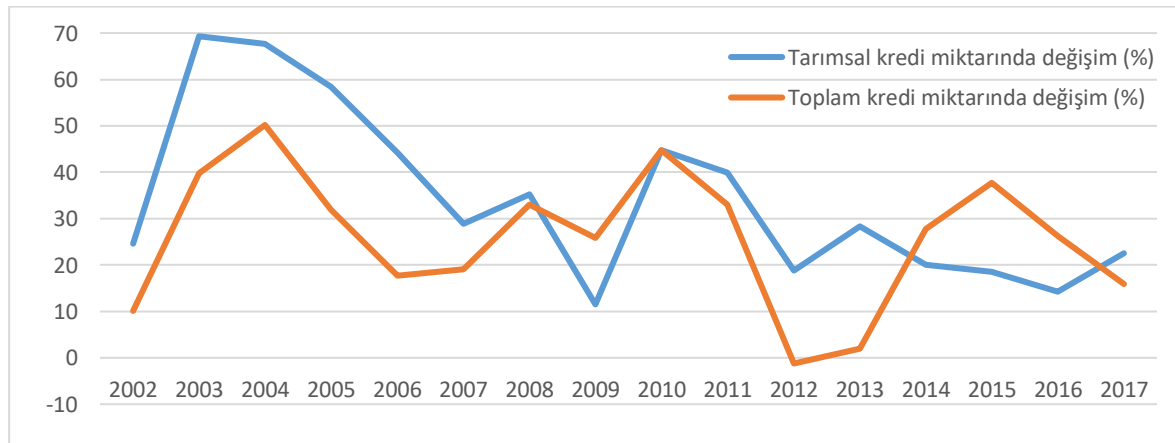
Grafik 2 incelendiğinde; Akdeniz bölgesinde tarımsal kredi kullanımındaki dalgalanmalar, ülke geneliyle paralellik göstermektedir. Diğer bir deyişle; kullanılan toplam kredi miktarı artarken, tarımsal kredi miktarı da artmakta, azalırken azalmaktadır. Ancak 2014'ten sonra kullanılan toplam kredi miktarı azalırken; tarımsal kredi miktarı artmaktadır. 2010 yılında toplam ve tarımsal kredi artış oranı hemen

hemen aynı gerçekleşmiştir. Mersin ilinde özellikle 2004 ve 2007 yıllarındaki tarımsal kredi kullanımında artış oranı en yüksektir (Grafik 3). Bu yıllar arası Türkiye genelinde ve Akdeniz bölgesi ile kıyaslandığında; Mersin'de tarımsal kredi kullanımı, ülke ve bölge ortalamasının üstündedir. Özellikle 2008 ve 2015 yılları kredi kullanım oranı, Mersin ili için daha istikrarlı iken; Akdeniz bölgesi ve Türkiye genelinde büyük oranda artış ve azalışlar olmuştur. Mersin ili, 2017 yılında ise, çok büyük bir sıçrama yaparak tarımsal kredi kullanım miktarını ciddi oranda arttırmıştır. Mersin tarımsal üretim değeri ve tarımsal kredi hacmi bakımından Türkiye'de ilk sıralarda yer alırken; kredi performans oranı (takibe düşen kredi oranı) bakımından 53. sırada yer almakta ve olumsuz bir yapı göstermektedir (Adanacıoğlu vd., 2017).

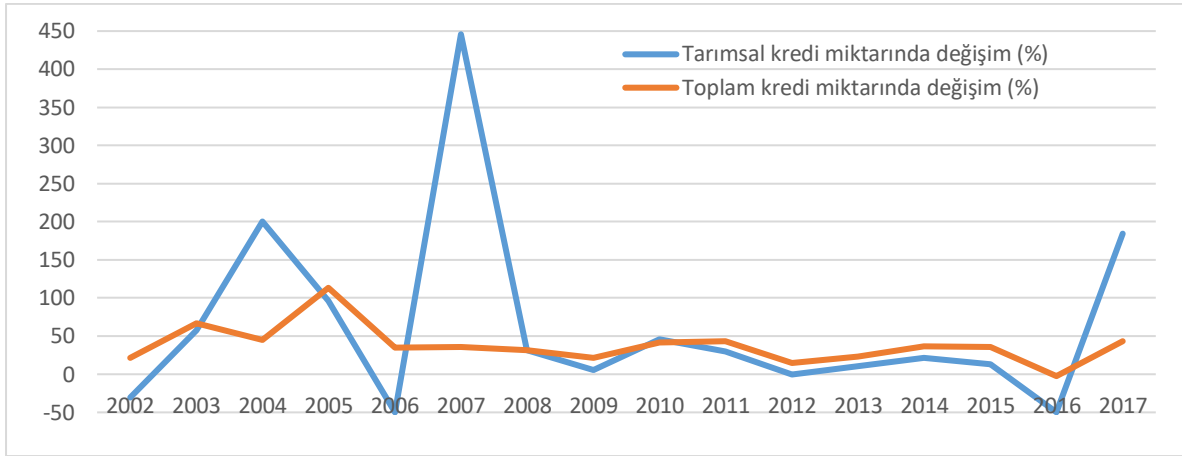
Şekil 1. Türkiye'de kullanılan toplam kredi ve tarımsal kredi miktarındaki değişim (%)

Şekil 2. Akdeniz Bölgesi'nde kullanılan toplam ve tarımsal kredi miktarındaki değişim (%)

Şekil 3. Mersin’de kullanılan toplam ve tarımsal kredi miktarındaki değişim (%)

Tablo 4. Mersin ili tarımsal üretim değeri, tarımsal kredi miktarı ve kredi performans oranı (2016)

Tarımsal Üretim Değeri (bin TL)	7760156
Tarımsal Üretim Değerine Göre Sıralama	4
Toplam Tarımsal Kredi (bin TL)	2367050
Tarımsal Kredi Miktarına Göre Sıralama	8
Tarım ve Balıkçılık Kredi Performans Oranı (%)	3.07
Kredi Performans Oranına Göre Sıralama	53

Kaynak: Adanacıoğlu vd., 2017.

2. Materyal ve yöntem

Çalışma alanı olarak Mersin ilinin Silifke ve Tarsus ilçeleri alınmıştır. Bu ilçelerde, tarımsal kredi alan üreticilerle görüşmeler yapmak suretiyle, elde edilen veriler birincil veri kaynaklarını oluşturmuştur. Veriler, söz konusu ilçelerde 8’er üretici ile yapılan yüz yüze “derinlemesine görüşmelerle” elde edilmiştir.

Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu çalışma; üreticilerin banka tercihleri ve banka tercihini etkileyen faktörler ile kredi talebini etkileyen faktörleri belirlemek olarak sınırlandırılmıştır. Bu sınırlılıklar çerçevesinde, görüşülen kişilerin ifadelerinden üretilen kodlardan en çok kullanılanları dikkate alınarak analiz yapılmıştır.

3. Bulgular ve tartışma

3.1. Üreticilerin banka tercihleri ve banka tercihini etkileyen faktörler

Görüşülen üreticilerin birinci sıradaki banka tercihi Ziraat Bankası olup; bunu Denizbank izlemektedir. Üreticiler, düşük faizli kredi vermesi ve daha kolay ulaşabilmelerinden dolayı Ziraat Bankasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Ziraat Bankası sübvansiyonlu kredi uygulaması ile diğer bankalara göre daha düşük faizli kredi verebilmektedir. Ayrıca 3681 şubesi ile Ziraat Bankası, ülkenin en uzak ücra köşelerine kadar ulaşabildiğinden üreticilerin tercihinde ilk sırayı almaktadır. Diğer bankaların şube ağları ise sırasıyla; Halk Bankasının 969 ve Vakıflar Bankasının 953 şubesi olduğu görülmektedir. Özel sermayeli bankalardan Akbank’ın 800, Anadolubank’ın 112, Şekerbank’ın 273, Türkiye Ekonomi Bankasının 500, Türkiye İş Bankasının 1344 ve Yapı Kredi Bankasının 865 şubesi bulunmaktadır. Yabancı sermayeli bankalardan Denizbank’ın 707, Odea Bank’ın 47 QNB Finansbank’ın 541 ve Garanti Bankasının 922 şubesi vardır (TBB, 2018).

Yabancı sermayeli bankalar arasında %12 ile Denizbank, tarımsal finansmanda en yüksek pazar payına sahiptir (Fortune, 2017). Doktor Araştırma Şirketi (2018)’nin ortaya koyduğu sonuçlara göre; ürün grupları dikkate alındığında (tahıl, sebze ve meyve, endüstriyel); üreticilerin bütün ürün gruplarında banka tercihlerinin ilk sırasında Ziraat Bankası (%63) yer almaktadır.

Kızılaslan ve Adıguzel (2007) çalışmalarında, üreticilerin %58'inin kurumsal kredi kaynaklarından yararlandığını ve Ziraat Bankasının bu kaynakların %13'ünü oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bunu yine bütün ürün gruplarında sırasıyla Denizbank (%22), İş Bankası (%8) izlemektedir. Sadece endüstriyel ürün grubunda Anadolu Bank, İş Bankası ile aynı sırayı paylaşmaktadır. İşletmeler ölçeklerine göre küçük (25 ha'dan küçük), orta (25-100 ha) ve büyük (100 ha>) olarak sınıflandırıldığında; üreticilerin banka tercihlerinde yine Ziraat Bankası açık ara farkla ilk sırada yer almakta ve onu Denizbank izlemektedir. Orta ve büyük işletme ölçeğine sahip üreticilerin 3. sıradaki tercihi Anadolu Bank olmaktadır. Bölge bazında da banka tercihinde ilk iki sıralama değişmemektedir. Sadece Trakya ve Batı Karadeniz Bölgesi'nde banka tercihinde Anadolu Bank, Denizbank ile ikinci sırada yer almaktadır. Banka ile çalışmayanların oranı %15 olup; işletme ölçeği küçüldükçe bu oran %18'e çıkmaktadır (Doktar, 2018).

3.2. Üreticilerin kredi talebini etkileyen faktörler

Görüşmeye katılan üreticiler, faizlerin yüksekliği ve kredilerin geri ödeme süresinin kısılalığını tarımsal kredi almalarındaki en önemli sorun olarak ifade etmişlerdir.

Türkan (2004) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin kısa vadeli borçlanan ülke kategorisinde yer aldığı belirtilmiştir. Süresinde ödenmeyen kredilerden dolayı takibe düşen kredi miktarı 2000 yılı ve sonrasında hacimsel olarak büyüyerek artış gösterdiği vurgulanmıştır. Tanrıvermiş ve Bayaner (2006)'de Türkiye'de tarıma finansman sağlama konusunun son derece önemli olduğunu ifade ederek; yaptıkları çalışmalarında katılımcıların %80'inin kredi miktarını yeterli görmediğini ve kredi geri ödeme süresinin kısa olduğunu saptamışlardır. Doktor Araştırma Şirketinin (2018) yaptığı çalışmada da; "yüksek faiz" üreticilerin kredi taleplerini belirleyen (%27) en önemli faktör olarak belirtilmiştir. İbrahim and Aliero (2012) çalışmalarında; yüksek faiz

oranının krediye erişimi azalttığını belirtirken; Assogba vd. (2017) ise; yüksek faiz oranının kredi talebini %11.7 azalttığını tespit etmişlerdir. Ersoy ve Özsoy (2017) yüksek faiz ve maliyet artışlarını en önemli sorunlar arasında ele almıştır. Bu sorunların temelinde; teminat ve ürün sigortası sorunu, gelir düşüklüğü ve üretimin yeterince desteklenmemesinin yattığını belirtmişlerdir.

Kredi talebinde teminat istenmesi, üreticinin kredi talebini belirleyen bir diğer önemli faktör olarak tespit edilmiştir.

Kacem and Zouari (2013) çalışmalarında; kefil bulamamanın kırsal halkın krediye erişimindeki en önemli engellerden birisi olduğunu belirtirlerken; Assogba vd. (2017) ise çalışmalarında; teminat istenmesinin krediye erişimini %12.4 azalttığını tespit etmişlerdir. Özçelik vd. (2005)'de çalışmalarında, tarımın finansmanında en önemli sorunların vade süresi ve teminat olduğunu belirtmişlerdir. Çiftçiler tarafından yeterli teminatın sağlanamamasının, çiftçileri daha düşük ve kısa vadeli kredi kullanımına yönelttiğini vurgulamışlardır.

Kredi kullanmadığını belirten üreticiler ise; tarımsal üretimin kazanç sağlamadığı, bu nedenle de krediyi geri ödemede sıkıntı yaşayabilecekleri düşüncesi ile kredi talep etmediklerini vurgulamışlardır.

Her üreticinin işletme ve/veya yatırım kredisine ihtiyacı vardır. Aksi durumda, üreticinin krediye ihtiyaç duymaması gibi bir durum söz konusu olamaz. Tarımsal üretimi başlatmak ve kaliteli üretimi sağlamak için gerekli hammaddeyi, tarım alet ve makineleri temin etmek, daha fazla arazi işlemek/almak, tarımsal üretim ve gerekli tesislerini kurmak için çiftçilerin krediye ihtiyacı vardır. Nitekim Tosun ve Güneş (2017) çalışmalarında; çiftçilerin krediye ihtiyaç duyma nedenlerini sırasıyla; girdi sağlamak (%40.3), işletme sermayesi eksikliğini gidermek (%30.2), tarımsal yatırım yapmak (%21.6), tüketim ihtiyaçlarını karşılamak (%7.2) olduğunu belirtmişlerdir. Doktor Araştırma Şirketi (2018), son üç yılda üreticilerin %68'inin tarımsal yatırım yapmadığını ortaya koymuştur. Tosun ve

Güneş (2017) çalışmasında; üreticilerin kredi kullanırken faiz oranı dışında, kredi alma masrafının (%31,6) ve prosedürlerin azaltılmasını (%29.5), vadelerin uygun hale getirilmesini (%11.5) istediklerini belirtmişlerdir. Erdal vd. (2013) ise; üreticilerin tarımsal kredi almada bürokratik işlemlerin fazlalığından şikâyet ettiklerini ifade etmişlerdir.

Ayrıca Doktor Araştırma Şirketi (2018) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; üreticilerin bankaları tercih etmeme nedenleri bölgelere göre de değişmektedir. Bölgelere göre üreticilerin bankaları tercih etmeme nedenlerine bakıldığında; Trakya ve Batı Karadeniz Bölgesi hariç (ihtiyaç duymama), diğer bölgelerde yüksek faiz ilk sırayı almaktadır. Güney Marmara'da üreticiler yüksek faizden şikâyet ederken; Çukurova'da her 4 üreticiden biri ve Doğu Anadolu'da ise her 5 üreticiden biri kredi alamadığından şikâyet etmektedir (Tablo 6). Ancak ne yazık ki; üreticilerin %52'si ödediği faiz oranını yani borçlanma maliyetini bilmemektedir. Bu durum kredi kullanımı sonrasında, geri ödeme güclüğü çekmelerine ve takibe düşme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu bilgiler ışığında, üreticilerin finansal durumlarını idare etme yeteneğinin olmadığını söylemekte mümkündür.

4. Sonuç

Yapılan çalışmalar; küçük üreticilerin tarımsal krediye erişimlerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada da; Mersin İli Silifke ve Tarsus İlçelerinde, küçük üreticilerin tarımsal krediye erişimleri; kredi işlem maliyeti ve faiz oranının yüksekliği, geri ödeme süresi, teminat miktarı vb. nedenlerle sınırlı ve düşük düzeydedir.

Ne Yapılmalı?

-Her ürün grubunun üretimi farklı olduğundan kârlılığı da farklı olmaktadır. Bu nedenle ticari bankalar, ürün gruplarını dikkate alarak; talebe uygun olarak farklı seçenekte kredi işlem maliyeti, faiz oranları, geri ödeme süresi, teminat miktarı belirlemelidir.

-Prosedürler azaltılmalıdır.

-Gerekli yasal düzenlemeler yapılarak; sadece - Ziraat Bankası aracılığı ile kullanılan sübvansiyonlu tarımsal krediler, özel bankalar tarafından da kullanılacak şekilde genişletilmelidir.

-Üreticilere borç alma ve yatırım vb. konularda karar alma, planlama ve finans durumlarını idare edebilmeleri için eğitim verilmelidir.

-Özellikle kredi sağlama konusunda kefil, teminat, mülk ve varlıklara ilişkin prosedürlerin daha esnek hale getirilmesi ya da bu sürecin kolaylaştırılması gerekmektedir.

-Üreticilere kredi desteği sağlamak amacını taşıyan üreticilerin ekonomik örgütü Tarım Kredi Kooperatiflerinin işlevselliği ve etkinliği artırılmalıdır.

Tarımsal üretimin finansmanı ve özellikle tarımsal krediler, tarım politikaların en önemli konularındandır. Tarımsal üretimin doğa koşullarına bağıllık durumu, buna bağlı maliyet artışları, arazi büyüklüğü, pazar durumu, üretici örgütleri dikkate alınarak; tarım sektörü finansmanı (kredi) için politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Curkovic'e (2013) göre; finansal sorunların çözümünde yetersiz kalınırsa, tarım işletmelerinin, faaliyetlerinde iyi bir performans göstermesi mümkün olmayacaktır.

Kaynaklar

Adanacioğlu, H., Artukoğlu, M., Erdoğan, G., 2017. Türkiye'de tarımsal kredi performansının çok boyutlu ölçekleme yaklaşımıyla analizi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 23(2), 195-204. doi: 10.24181/tarekoder.364932.

Asghar, N. & Muhammad W. C., 2012. Impact of agricultural credit on production of wheat crop: A case study of district Faisalabad-Pakistan.

AUDA (ADMINISTRATIO) Journal, 4(2), 43-51. <http://journals.univ-danubius.ro>.

Assogba, P. N., Kokoye, S. E. H., Yegbemey, R. N., Djenontin, J. A., Tassou, Z., Pardoe J., Yabi, Y. A., 2017. Determinants of credit access by smallholder farmers in North-East Benin. Journal of Development and Agricultural Economics, 9(8), 210-216. doi: 10.5897/JDAE2017.0814.

- Bayaner, A., 2012. Türkiye’de tarımsal kredi politikaları ve tarım kredi kooperatifleri. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 47(1), 69-84. <http://www.zmo.org.tr>.
- Bharti, N., 2018. Evolution of agriculture finance in India: A historical perspective. Agricultural Finance Review, 78(3), 376-392. <https://doi.org/10.1108/AFR-05-2017-0035>.
- Bodiroga, R., Vico, G., Perkovic, G., Yushkov, V. Vu., Tomic, A., 2017. Potential and insufficiently represented modalities for financing of agriculture in the entity of The Republic of Srpska (Bosnia And Herzegovina). In VIII International Scientific Agriculture Symposium, "Agrosym 2017", Jahorina, Bosnia and Herzegovina, (pp. 2302-2307). <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20183050499>.
- Duramaz, S., Taş, T., 2018. Kamusal, özel ve yabancı sermayeli bankaların kullandıkları tarımsal kredilerin tarımsal üretime etkisi: Ege Bölgesi’ne yönelik panel veri analizi. Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi, 14(1), 35-50. <http://dx.doi.org/10.17130/ijmeh.2018137572>.
- Erdal, G., Erdal H., Gürkan, M., 2013. Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklerin üretici açısından değerlendirilmesi (Kahramanmaraş ili örneği). Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 2, 92-98.
- Ersoy, M., Özsoy, M. Ş., 2017. Tarım finansmanının kalkınmadaki rolü ve önemi: Bir model önerisi. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12(47),1-14. doi: 10.14783/maruoneri.v12i27581.290460.
- Feijo, RLC., 2001. The impact of a family farming credit program on the rural economy of Brazil. <http://www.anpec.org.br/encontro2001/artigos/200105070>.
- Fırat, O., Çiçek, A., 2000. T.C. Ziraat Bankasının tarımsal kredi uygulamaları ve Tokat ili merkez ilçedeki işletmelerin bu uygulamalardan yararlanma etkinliği üzerine bir araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 17(1),19-26. <http://agris.fao.org/agrissearch/search.do?recordID=TR2016012917>.
- Filli, F. B., Onu, J. I., Adebayo, E. F., Tizhe, I., 2015. Factors influencing credits access among small scale fish farmers in Adamawa State, Nigeria. Journal of Agricultural Economics Environment and Social Sciences, 1(1), 46-55. <http://www.unimaid.edu.ng/Journals/Agriculture/JAEESS%20-%20Agric%20Econs/6.pdf>
- Fortune, 2017. Bankaların Kredileri Tarıma Aktı. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/bankalarin-kredileri-tarima-akti/639336>.
- Girabi, F., Mwakaje, A. E. G. (2013). Impact of microfinance on smallholder farm productivity in Tanzania: The case of Iramba district. Asian Economic and Financial Review, 3(2), 227-242. <http://www.aessweb.com/pdf-files/227-242.pdf>.
- Hananu, B., Abdul-Hanan, A., Zakaria, H., 2015. Factors influencing agricultural credit demand in Northern Ghana. African Journal of Agricultural Research, 10(7), 645-652. doi: 10.5897/AJAR2014.9330.
- Hatunoğlu, E. E., Eldeniz, F., 2012. 2000 yılı sonrası tarım sektöründe yapısal dönüşüm politikaları. Sayıştay Dergisi, 86, Ankara. http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Yayin_E.Hatunoglu_F.Eldeniz.pdf.
- Hayran, S., Gül, A., 2018. Mersin ilinde çiftçilerin tarımsal kredi kullanım kararlarını etkileyen faktörler. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(1), 271-277. <https://doi.org/10.21597/jist.407885>.
- Işık, H. B., Kılınç, E. C., Bilgin, O., 2015. Tarımsal kredilerin tarımsal üretim üzerindeki etkisi. EY International Congress on Economcs II "Growth, Inequality and Poverty" Ankara, Kasım 5-6. <https://ideas.repec.org/p/eyd/cp2015/250.html>.
- Kızılaslan, H., Adiguzel, O., 2007. Factors affecting credit use in agricultural business concerns in Turkey. Research Journal of Agriculture and Biological Sciences 3(5), 409-417. <http://www.aensiweb.net/AENSIWEB/rjabs/rjabs/2007/409-417.pdf>.
- Mahmood, A. N., Khalid, M., Kouser, S., 2013. The role of agricultural credit in the growth of livestock sector: A case study of Faisalabad. Pakistan Veterinary Journal, 29(2), 81-84. http://www.pvj.com.pk/pdf-files/29_2/81-84.pdf.
- McNelly, B., Dunford, C., 1999. Impact of credit with education on mothers and their children’s nutrition: Crecer credit with education program in Bolivia. Freedom from Hunger Research Paper N°5, Davis, CA: Freedom from hunger.

- Milojević, I., Ćurčić, M., 2017. Role of the budget in financing of agriculture. (pp. 360-373) Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization with the Danube Region-development and application of clean technologies in agriculture-thematic proceedings, December 2016, Belgrade, Serbia. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/FullTextPDF/2017/20173281659.pdf>.
- Musabanganj, E., Karangwa, A., Lebailly, P., 2015. Determinants of access to agricultural credits for small scale farmers in the southern province of Rwanda. Sixth International Scientific Agricultural Symposium, Agrosym. <http://hdl.handle.net/2268/190058>.
- Ololade, R. A., Olagunju, F. I., 2013. Determinants of access to credit among rural farmers in Oyo State, Nigeria. Global Journal of Science Frontier Research Agriculture and Veterinary Sciences 13(2), 17-22.: https://globaljournals.org/GJSFR_Volume13/4-Determinants-of-Access-to-Credit-among.pdf.
- Özçelik, A., Erdoğan, G., Artukoğlu, M. M., 2005. Türkiye’de tarımsal kredi: Sözleşmeli tarım ve üretici örgütleri üzerinden kredi uygulamaları. Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 3(7), 1-24. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/157297d1a1ff043_ek.pdf?tipi=14.
- Radović, G., Pejanović, R., Njegovan, Z., 2013. Credit as the financial source of the Serbian agriculture, book of proceedings the seminar agriculture and rural development - challenges of transition and integration processes, Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Belgrade, 32-51, ISBN: 978-86-7834-181-6.
- Sackey, F. G., 2018. Is there discrimination against the agricultural sector in the credit rationing behavior of commercial banks in Ghana?. Agricultural Finance Review, 78(3), 348-363. <https://doi.org/10.1108/AFR-08-2017-0077>.
- Saleem, M. A., Farzad, A. J., 2011. The impact of agricultural credit on agricultural productivity in Dera Ismail Khan (District) Khyber Pakhtonkhawa Pakistan. European Journal of Business and Management, 3(2), 1-8. <https://pdfs.semanticscholar.org/329b/2b8323986154b560471941a08f36b0d02fb3.pdf>.
- Tanrivermis, H., Bayaner, A., 2006. Members' perception and role of agricultural credit cooperatives in agricultural finance in Turkey. New Medit, 5(3), 23-28. https://newmedit.iamb.it/share/img_new_medit_articoli/72_23tanrivermis.pdf.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2018. Gruplar Bazında banka ve bankaların şube sayıları. <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/banka-ve-subesayilari/70>.
- Terin, M., Güler, İ. O., Aksoy, A., 2014. Türkiye’de tarımsal üretim ile tarımsal kredi kullanımı arasındaki nedensellik ilişkisi. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4(1), 67-72. <http://www.igdir.edu.tr/Addons/Resmi/announc/247/mart2014-67-72.pdf>.
- Tosun, F., Erdoğan, G. 2017. Tarım işletmelerinde sübvansiyonlu kredi kullanımı: Ankara ili örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 23(2), 281-288. doi: 10.24181/tarekoder.369508.
- TÜİK, 2018. 2017 yılı cari fiyatlarla tarımsal GSYİH ve tarımın payı. <http://www.tuik.gov.tr/>.
- Türkan, E., 2004. Türk ekonomisinde makro kredi kanalı: Ölçek ve kalite açısından bir değerlendirme, Erişim adresi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası <http://ette.gen.tr/yayinlar/yayin-16.pdf>.
- Doktar Araştırma Şirketi. (2018). Çiftçinin Nabzı. <https://www.slideshare.net/Doktar/doktar-ciftcinin-nabzi/Doktar/doktar-ciftcinin-nabzi>.